

POSTANOWIENIE

24 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

na posiedzeniu niejawnym 24 września 2024 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku M.G.

z udziałem N.G.

o przysposobienie małoletniej F.G.,

na skutek skargi kasacyjnej M.G. i N.G.

od postanowienia Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z 10 maja 2024 r., XIII Ca 171/24,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 10 maja 2024 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił apelacje wnioskodawczyni i uczestniczki postępowania od postanowienia Sądu Rejonowego dla Wrocławia - Śródmieścia we Wrocławiu z dnia 24 stycznia 2024 r., oddalającego wniosek o przysposobienie przez wnioskodawczynią małoletniej córki uczestniczki.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, wnioskodawczyni i uczestniczka wskazały przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Ich zdaniem w sprawie wystąpiły istotne zagadnienie prawne, wyrażające się w następujących pytaniach:

1) czy dopuszczalne jest orzeczenie przysposobienia dziecka małżonka na podstawie art. 121¹ § 1 w związku art. 115 § 1 k.r.o. (tzw. przysposobienie wewnętrzne), jeżeli osoba wnioskująca pozostaje z rodzicem tego dziecka w związku małżeńskim tej samej płci zawartym za granicą?;

2) czy dopuszczalne jest orzeczenie przysposobienia dziecka małżonka na podstawie art. 121¹ § 1 w związku z art. 115 § 1 k.r.o. (tzw. przysposobienie wewnętrzne), jeżeli przemawia za tym dobro dziecka (art. 114 § 1 k.r.o., art. 72 ust. 1 Konstytucji RP, art. 3 Konwencji o prawach dziecka), lecz niespełniona jest którakolwiek z innych przesłanek przysposobienia?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą

możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.; z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2012 r., II CSK 180/12, niepubl. oraz z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, niepubl.).

Zagadnienia prawne sformułowane przez skarżące nie czynią zadość wskazanym wymaganiom, gdyż nie można uznać, że *de lege lata* – z uwzględnieniem wypowiedzi judykatury – wywołują poważne wątpliwości.

Zgodnie z art. 121¹ § 1 k.r.o. przewidzianej w art. 121 § 3 k.r.o. reguły, że w razie przysposobienia ustają wynikające z pokrewieństwa prawa i obowiązki w relacji między przysposobionym i jego krewnymi, nie stosuje się do małżonka, którego dziecko zostało przysposobione przez drugiego małżonka. Wbrew sugestii skarżących nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że neutralne pod względem płci pojęcia „małżonka” i „drugiego małżonka” mogą oznaczać także osoby tej samej płci, które pozostają w związku, mającym w prawie obcym (*in casu* amerykańskim) status małżeństwa. Przede wszystkim dlatego, że na gruncie prawa polskiego, a szczególnie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (a więc także art. 121¹ § 1 k.r.o.) za małżeństwo może być uznany jedynie związek kobiety i mężczyzny. Wynika to już jednoznacznie z przesłanek zawarcia małżeństwa określonych w art. 1 k.r.o., wskazujących, że może być ono zawarte jedynie między mężczyzną a kobietą, a także z innych przepisów tego kodeksu, które nie pozostawiają wątpliwości, iż wspominając o małżeństwie, ustawodawca ma na względzie jedynie związek kobiety i mężczyzny (por. np. art. 7 § 2, art. 10 § 4 oraz art. 90 § 1 i 3 k.r.o.). Nic w tym względzie nie zmieniają neutralne (pod względem płci) sformułowania art. 121¹ § 1 k.r.o. („małżonek” i „drugi małżonek”) – występujące typowo także w innych przepisach kodeksu (por. art. 19 § 1, art. 25 § 2, art. 28 § 1, art. 28¹, art. 29, art. 34,

art. 36 § 3, art. 36¹ § 1, art. 37 § 1, 2 i 4, art. 38, art. 39, art. 40, art. 41 § 1 i 2, art. 51³ § 2 pkt 2 i 3, art. 51⁴ § 1, art. 55 § 2, art. 56 § 3, art. 58 § 2 zd. 2 i 3, art. 60 § 1, art. 61, art. 61² § 1, art. 61⁴ § 4, art. 61⁸ § 1, art. 115 § 2, art. 116, art. 117 § 3, art. 122 § 1, art. 123 § 2, art. 130, art. 131 § 2 k.r.o.) – gdyż są one w oczywisty sposób podyktowane dążeniem do uwzględnienia w zwięzłej formule zarówno sytuacji, w której przysposabiającym jest mąż matki dziecka, jak i sytuacji, w której dziecko przysposabia żona jego ojca. Interpretację tę potwierdza i determinuje także art. 18 Konstytucji, zamieszczony w Rozdziale I wśród przepisów określających podstawowe zasady ustroju, ujmujący małżeństwo „jako związek kobiety i mężczyzny”. Wbrew sugestii skarżących przepisowi temu w orzecznictwie przypisywane jest istotne znaczenie normatywne i definicyjne. W szczególności w wyroku z dnia 6 grudnia 2013 r., I CSK 146/13 (OSNC-ZD 2015, z. B, poz. 19) Sąd Najwyższy - wyjaśniając, że prawidłowe wypełnianie roli męża albo żony, ojca albo matki ma znaczenie nie tylko dla wspólnoty rodzinnej, ale także państwowej, w związku z czym prawo określa, między jakimi osobami może być zawarte małżeństwo – wskazał, iż prawo polskie zarówno w Konstytucji (art. 18), jak i w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (art. 1 § 1 k.r.o.) uznaje małżeństwo za związek kobiety i mężczyzny, a z art. 18 Konstytucji wynika definicja legalna małżeństwa, jako związku kobiety i mężczyzny (por. też wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25 lutego 2020 r., II OSK 1059/18, niepubl. i z dnia 28 lutego 2024 r., II OSK 1303/21, niepubl.). Z kolei w wyroku z Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 października 2010 r., SK 10/08 (OTK-A 2010, Nr 9, poz. 99) stwierdzono – odwołując się do poglądów doktryny - że art. 18 Konstytucji zawiera element normatywny, ustalając „zasadę heteroseksualności małżeństwa”. W tym świetle nie powinno być żadnych wątpliwości, że na gruncie art. 121¹ § 1 k.r.o. związek osób tej samej płci zawarty i uznawany za małżeństwo pod rządem prawa obcego, nie może być uznawany za równoważny małżeństwu rozumianemu w tym przepisie jako związek kobiety i mężczyzny. Należy przy tym zauważyć, że zgodnie art. 48 w związku z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (obecnie tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 503), o możliwości zawarcia małżeństwa przez obywateli polskich rozstrzyga prawo polskie, a z art. 1 § 1 i art. 2 k.r.o. wynika, iż nie istnieje małżeństwo zawarte między

osobami tej samej płci (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2019 r., II CSK 270/18, niepubl.). Przenoszeniu zaś odmiennych rozwiązań prawnych na grunt prawa polskiego sprzeciwiałyby się podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (por. art. 7 p.p.m.), do których zalicza się art. 18 Konstytucji regulujący dopuszczalność zawarcia małżeństwa w Polsce (por. uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 grudnia 2019 r., II OPS 1/19, ONSAiWSA 2020, nr 2, poz. 11 oraz wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25 lutego 2020 r., II OSK 1059/18, niepubl., z dnia 23 czerwca 2020 r., II OSK 3094/19, niepubl., z dnia 22 czerwca 2021 r., II OSK 2608/19, niepubl., z dnia 6 lipca 2022 r., II OSK 2376/19, niepubl., z dnia 14 grudnia 2022 r., II OSK 3973/19, niepubl. oraz z dnia 17 maja 2023 r., II OSK 1461/20, niepubl.). W konsekwencji w utrwalonym i jednolitym orzecznictwie sądów administracyjnych przyjmuje się, że związek małżeński zawarty w państwie, którego system prawny sankcjonuje małżeństwa między osobami tej samej płci nie może być zrównany z małżeństwem na gruncie prawa polskiego, co dotyczy także przysposobienia (por. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25 lutego 2020 r., II OSK 1059/18, niepubl., z dnia 23 czerwca 2020 r., II OSK 3094/19, niepubl., z dnia 22 czerwca 2021 r., II OSK 2608/19, niepubl., z dnia 27 września 2023 r., II OSK 1012/22, niepubl. oraz z dnia 28 lutego 2024 r., II OSK 1303/21, niepubl.).

W wyroku z dnia 11 maja 2005 r., K 18/04 (OTK-A 2005, nr 5, poz. 49) Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, że małżeństwo (jako związek kobiety i mężczyzny) uzyskało w prawie krajowym RP odrębny status konstytucyjny zdeterminowany postanowieniami art. 18 Konstytucji i że zmiana tego statusu byłaby możliwa jedynie przy zachowaniu rygorów trybu zmiany Konstytucji. W żadnym zaś wypadku zmiana charakteru czy statusu małżeństwa w polskim systemie prawnokonstytucyjnym nie mogłaby przyjąć formy ratyfikowanej umowy międzynarodowej (choćby ratyfikowanej w sposób kwalifikowany). Tym niemniej warto zaznaczyć, że poglądów skarżących nie uzasadnia również wiążące Rzeczpospolitą Polską prawo międzynarodowe. Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wynika, że Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.

U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.; dalej – „EKPCz”) nie wymaga zagwarantowania parom tej samej płci możliwości zawarcia małżeństwa ani uznania zawartego za granicą małżeństwa jednopłciowego za małżeństwo w rozumieniu przepisów krajowych (por. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 24 czerwca 2010 r. w sprawie Schalk i Kopf p. Austrii (skarga nr 30141/04), §§ 54-64, z dnia 15 marca 2012 r., skarga nr 25951/07, sprawa Gas i Dubois p. Francji, § 66, z dnia 19 lutego 2013 r., skarga nr 19010/07, sprawa X i in. p. Austrii, § 106, oraz z dnia 14 grudnia 2017 r. w sprawach Orlandi i in. przeciwko Włochom (skargi nr 26431/12; 26742/12; 44057/12 i 60088/12); co do swobody państw członkowskich w zakresie wprowadzenia małżeństwa dla osób tej samej płci oraz ich rodzicielstwa w prawie unijnym por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 24 listopada 2016 r., C-443/15, Parris, pkt 59, z dnia 5 czerwca 2018 r., C-673/16, Coman i in., pkt 37 i 45, gdzie wskazując, że państwo członkowskie nie może powoływać się na swoje prawo krajowe, by sprzeciwić się uznaniu na swoim terytorium małżeństwa zawartego przez obywatela Unii z obywatelem Unii tej samej płci w innym państwie członkowskim zgodnie z prawem tego ostatniego państwa, zastrzeżono, iż dotyczy to wyłącznie powoływania się do celów przyznania pochodnego prawa pobytu obywatelowi państwa trzeciego i nie ma wpływu na instytucję małżeństwa, por. pkt 36, 38-40, 45-46, 51, teza, oraz z dnia 14 grudnia 2021 r., C-490/20, Stolichna obshtina, rayon "Pancharevo", pkt 52, 57, 69). W kontekście możliwości przysposobienia dziecka przez partnera/małżonka rodzica bez zerwania więzi filiacyjnej z tym rodzicem (odebrania mu władzy rodzicielskiej), Trybunał stwierdził, że sytuacja prawna partnera pozostającego z rodzicem w zarejestrowanym, sformalizowanym związku partnerskim (któremu prawo krajowe odmawiało możliwości takiego przysposobienia) nie jest porównywalna z sytuacją prawną małżonka (dla którego możliwość ta pozostawała otwarta) i art. 8 EKPCz nie nakłada obowiązku rozszerzenia takiej możliwości na pary niemalżeńskie (por. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 marca 2012 r., skarga nr 25951/07, sprawa Gas i Dubois p. Francji, § 68, i z dnia 19 lutego 2013 r., skarga nr 19010/07, sprawa X i in. p. Austrii, §§ 106-109, 136). Za niedopuszczalną Trybunał uznał jedynie – ze względu na zakaz dyskryminacji przewidziany w art. 14 EKPCz - sytuację, w której

prawo krajowe umożliwia takie przysposobienie dziecka przez partnera rodzica pozostającego z nim w faktycznym związku heteroseksualnym, a wyklucza taką możliwość w odniesieniu do partnera rodzica, pozostającego z tym rodzicem w faktycznym związku homoseksualnym (por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 lutego 2013 r., skarga nr 19010/07, sprawa X i in. p. Austrii, § 130-153).

Prawo krajowe i międzynarodowe nie stwarza także żadnych podstaw dla przyjęcia, że klauzula generalna dobra dziecka może rozstrzygać o dopuszczalności przysposobienia dziecka przez osoby tej samej płci, mimo iż ewentualność taką wykluczają obowiązujące przepisy. Należy pamiętać, że dobro dziecka nie ma charakteru odrębnego i nadrzędnego w tym sensie, iż może otwierać drogę do przysposobienia wbrew wyraźnym i szczegółowym unormowaniom obejmującym fundamentalne rozstrzygnięcia ustrojodawcy (w tym odzwierciedlonym w art. 18 Konstytucji) i ustawodawcy, w ramach których dobro dziecka (chronione m.in. mocą art. 72 ust. 1 Konstytucji czy art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 525 ze zm.) było jedną z kluczowych, ale nie jedyną z wartości. W szczególności wynikająca z art. 114 § 1 k.r.o. zasada, że przysposobienie małoletniego może nastąpić tylko dla jego dobra (czy w jego najlepszym interesie), nie oznacza, iż z odwołaniem do tego dobra można pominąć inne przesłanki przysposobienia, które stanowią wyraz decyzji ustawodawcy także uwzględniających dobro dziecka.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.L.)

r.g.